(א) לאחר הפסח בבל יחל [א]שאת נהנית לי עד החג אם הולכת את לבית אביך עד הפסח הלכה לפני הפסח אסורה בהנאתו עד החג ומותרת לילך אחר הפסח: **גמ'** האומר לאשתו קונם מעשה ידיך עלי קונם הן על פי קונם הן לפי וכו': ישמעאל איש כפר ימא ואמרי לה איש כפר דימא העלה בידו בצל שעקרו בשביעית ונטעו בשמינית ורבו גידוליו על עיקרו והכי קא מיבעיא ליה גידוליו היתר ועיקרו אסור (ב) כיון דרבו גידוליו מעיקרו אותן גידולי היתר מעלין את האיסור או לא אתא לקמיה דרבי אמי לא הוה בידיה אתא לקמיה דרבי יצחק נפחא [ב]פשט ליה מן הדא דאמר רבי חנינא תריתאה אמר רבי ינאי [ג]בצל של תרומה שנטעו ורבו גידוליו על עיקרו מותר א"ל ר' ירמיה ואיתימא רבי זריקא (א)שביק מר תרין ועביד כחד מאן נינהו תרין [ג]דא"ר אבהו א"ר יוחנן [ד]ילדה שסיבכה בזקינה ובה פירות אע"פ שהוסיפה מאתים אסור [ו]וא"ר שמואל בר רבי נחמני א"ר יונתן [ה]בצל שנטעו בכרם ונעקר הכרם אסור הדר אתא לקמיה דר' אמי ופשיט ליה מן הדא דאמר [ז]ר' יצחק אמר ר' יוחנן [ו]ליטרא בצלים שתיקנה וזרעה מתעשרת לפי כולה אלמא אותן גידולין מבטלין עיקר דלמא לחומרא שאני אלא מן הדא דתניא רבי שמעון אומר

כל

רש"י

הלכה אחר הפסח. והרי היא נהנית ממנו קודם הפסח נמצא עובר בלא יחל דברו במה שנהנית ממנו קודם הפסח שהרי הוא הדירה עד הפסח: **ומותרת לילך אחר הפסח.** שהרי לא הדירה אלא עד הפסח: **גמ' העלה בידו בצל.** ברייתא היא או בעיא היא דאיבעיא בבי מדרשא: **שעקרו בשביעית ונטעו בשמינית.** איכא דאמרי שעיקרו גדל בשביעית ונתגדל (ג) עד שרבו גידוליו על עיקרו: **וקא מיבעיא ליה הכי.** גידוליהן איתנהו היתר שגדלו בשמינית ועיקרו אסור בהנאה שהרי גדל בשביעית וחייבין בביעור (ד) וכיון דרבו גידוליו על עיקרו שהיו יותר מן העיקר אותן גידולי היתר מעלין את האיסור שמבטלין את האיסור כולו או לא: **מותר.** דגידולי היתר מבטלין את האיסור והכא נמי לא שנא: **ילדה.** של ערלה: **שסיבכה.** שהרכיבה בתוך אילן זקן של היתר והיו בה פירות הערלה: **ואע"פ שהוסיפה.** פירות לאחר שהרכיבה מאתים חלקים יותר ממה שהיתה בשעת הרכבה אע"ג דשאר ערלה בטלה במאתים (ה): **אסור.** אלמא דלא אתו גידולין דהיתר ומעלין את האיסור: **ופשט ליה מן הדא.** דמותר דהווין נמי תרין: **ליטרא.** ממש של בצלים: **שתיקנה.** שעישרה כהלכתה וזרעה וגדלה: **מתעשרת לפי כולה.** אע"פ שכבר עישר מן העיקר והעיקר קיים ואינו כלה צריך להפריש מן הגידולים ומן העיקר לפי שבטלו גידולים את העיקר (ו) הכא נמי ההוא בצל שהעלה ישמעאל גידולין מבטלין את העיקר: **דלמא לחומרא שאני.** כגון הכא גבי ליטרא בצלים דלחומרא קאמר דצריך לעשר משום דגדולין מבטלין את העיקר אבל לקולא כגון בעיא דישמעאל דהוי להתיר לא אמר:

כגון

ר"ן

גמ' איש כפר ימא. שהיה דר בכפר שהיה עומד על שפת הים: **העלה בידו.** העלה שאלה זו בפיו כדמתרגמינן ובידו לפה ובפומיה ממלל (ישעיה י): **ורבו גדוליו על עיקרו.** לאו רבייה בלחוד קאמר אלא רבייה שיוצא בה במידי דאתי מעלמא היה בה כדי לבטל את האיסור מיהו בגדולין מספקא ליה אי גדולי היתר מעלין את האיסור או לא. וכ"ל דעיקר ספיקיה אי אמרינן דגידולין כיון שנמשכין ויוצאין מן העיקר שאינו כלה אי הוו להו כעיקר ואסירי אי הוו להו כהיתר ומעלין את האיסור. ובדין הוא דהוה ליה למיבעי גידולין עצמן שרו או אסירי מיהו הא בהא תליא דאי גידולי היתר מעלין את האיסור פשיטא דשרו ואי אין מעלין פשיטא דאסירי דאי שרו היו מעלין. כך נראה בעיי ובסמוך תראה מה שהזקיקני לפרש כן: **בצל של תרומה שנטעו ורבו גידוליו על עיקרו מותר.** כלומר דלא הוי תרומה דאתו גידולין ומבטלין עיקר מיהו טבל הוי דהא בטלו גדוליו את העיקר. ודקאמרינן מותר לומר דפקע שם תרומה מיניה ושרי באכילת ערלי: **שביק מר תרין.** רבי יוחנן ורבי יונתן דסבירא להו דלא אתו גידולין ומבטלין עיקר: **ילדה שסבכה בזקנה.** ילדה שלא עברו עליה ג' שנים וקללה והרכיבה בנטיעה זקנה שעברו עליה ג' שנים ובה פירות שאילו לא היו בה פירות אמרינן בפרק משוח מלחמה (סוטה מג:) דילדה שסבכה בזקנה בטלה: **אע"פ שהוסיף מאתים אסור.** אע"פ שהוסיפו אותן פירות בגידולין מאתים על מה שהיו קודם שסבכה אסור. אע"ג דגידולין של היתר מזקנה קאתו וקיימא לן ילדה שסבכה בזקנה בטלה אפילו הכי כיון שפירות הללו כבר היו בה קודם שסבכה אין גידולין שבהם מבטלין עיקר: **אף על פי שנעקר הכרם.** וגדל אח"כ בהיתר אסור. אלמא גידולין כיון שמן העיקר הם יוצאין הרי הם כמוהו וגבי שביעית נמי לא שנא: **שתקנה.** שהפריש תרומתה ומעשרותיה: **וזרעה.** לפי שיש באותה ליטרא כמה בצלים והוא נוטעה אילך ואילך שייך בה לשון זריעה: **מתעשרת לפי כולה.** לפי הגידולין והעיקר. אלמא אתו גידולין המחויבין ומבטלין את העיקר הפטור. ואף על גב דלעיל בסמוך אמר רבי אבהו משמיה דרבי יוחנן דילדה שסבכה בזקנה ובה פירות אע"פ שהוסיפה מאתים אסור דאלמא לא אתו גידולין ומבטלין עיקר אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן: **דלמא לחומרא שאני.** לעולם אימא לך דמדינא לא אתו גידולין ומבטלין עיקר דלדרבה הרי הם כמוהו אלא דהכא משום חומרא בעלמא אמרינן דמבטלין. ובמה שפירשתי לא קשיא לן הא דמקשו הכא הא חומרא דאתי לידי קולא הוא דאי מעשר מינה ובה דלמא מעשר מן העיקר על הגידולין והוי מן הפטור על החיוב ואי מעשר עליה ממקום אחר הוה ליה מרבה מעשרותיו דלא קשיא כלל דהואיל דאין גידולין מעלין את העיקר הוו להו גידולין כעיקר כיון דמיניה רבו והוה ליטרא עיקרה וגידולה פטירי מדינא וכי מעשר מינה ובה ליכא למיחש כלל:

כל

תוספות

לאחר הפסח. אם נהנית לפני הפסח משלו הרי היא בבל יחל שהרי תלה שלא תלך: **שאת נהנית לי עד החג אם הולכת את לבית אביך עד הפסח.** והיא עומדת בחדש אחד לפני הפסח: **הלכה לפני הפסח אסורה להנות משלו עד החג ומותרת לילך לאחר הפסח.** דבשלא הלכה לפני הפסח לא חל הנדר כלל: **כפר ימא.** יושב על שפת הים: **כפר דימא.** שם הכפר: **העלה בידו בצל.** שגדל בשביעית ועקרו בשביעית ויש לו דין פירות שביעית לענין ביעור ושאר דינין: **ונטעו בשמינית.** שכן דרך נוטעי בצלים שנוטע אחד והרבה גדלים ממנו והוא אינו כלה: **והכי קמיבעיא ליה** גידולי היתר הם דלא גזרו על גידולי שביעית להיות שביעית כמו שגזרו על גידולי תרומ' שבתרומה החמירו משום גזל השבט ועיקר אסור בפירות שביעית מי [אתו] גידולי היתר ומעלים את האיסור או לא דנהי דמדאורייתא בטל ברוב שמא חכמים החמירו כיון דעיקר חשוב ולא בטל ומדרבנן הוא דמיבעיא ליה והקשה הרב ר' אליעזר ממיץ אמאי לא הוי זה וזה גורם ומותר שהקרקע שהיא היתר והעיקר שהוא איסור גורמין לגידולין ותירץ דסבר זה וזה גורם (מותר) [אסור] וקשיא לר"י דהכא חד גורם הוא דקרקע לא חשבינן לה לגורם דהיתר כדאמר פרק אלו טריפות (דף נח.) [ומודו] בביצה טריפה שהיא אסורה בדספנא מארעא דחד גורם הוא והטעם משום דגורם דקרקע אינו מינו ואינו דומה לגורם דתרנגולת ולכך לא חשיב זה וזה גורם דליכא גבי שאור של חולין ושל תרומה וכן גבי זבל של עבודת כוכבים דדמי אהדדי ולכן מפרש הר"י דלא שייך זה וזה גורם [אלא] היכא דגורם דאיסור דהיינו עיקר מתבטל הוא בגידולים ואינו כעין שאינו ניכר לא שייך זה וזה גורם וכן בשאור של תרומה מיירי שהוא כעין: **בצל של תרומה שנטעו.** ולקמן מוקי לה בבצל דגידולי תרומה דגידולי גידולין מותרין: **ורבו גידולים על עיקרו מותר.** אלמא גידולי היתר מעלין עיקר לאיסור ואע"פ שאין זרעו כלה כמו בצל: **ילדה שסיבכה בזקנה ובה פירות.** שהם ערלה אפי' הוסיף במאתים דהיתר אסורים הפירות דעיקר חשוב ואינו בטל בתוספת היתר דכל התוספת דמסיטן ואילך מותרים דבטל בזקנה גם אילו לא היה בה פירות וסיבכה תהיה מותרת שמתבטלה בזקנה (אמר) [אלמא] גידולי היתר אין מבטלין עיקר של איסור: **בצל שנטעו בכרם.** ונאסר כדין כלאי הכרם ונעקר הכרם דהשתא מותרין כל הגידולין: **אסור.** אפילו הוסיפו מאתים על העיקר אלמא דעיקר האסור אינו בטל ה"נ בבצל דשביעית אינו בטל אלמא (אי) היכא [תרין] דאמרי דגידולי היתר אין מבטלין לעיקר דאיסור: **ליטרא בצל שתיקנה.** פירוש שעישרה מתרומות ומעשרות וזרעה: **מתעשרת לפי כולה.** ולא אמרי' דליטרא א' שעם הגדולין היה מן העיקר שהרי אין זרעו כלה וכבר היא מתוקנת משום דגידולי איסור מבטלין העיקר ה"נ נימא דגידולי שמינית מבטלין עיקר של שביעית: **דלמא התם לחומרא.** דגידולי איסור מבטלין היתר אבל של היתר שמא לא יבטלו איסור:

עין משפט
נר מצוה

כט א מיי' פ"י מהל' נדרים הל' יג טוש"ע י"ד סימן רכ סעי' כג:
ל ב מיי' פ"ד מהל' שמיטה הל' כח:
לא ג מיי' פ"ח מהל' תרומות הלכה כב:
לב ד מיי' פ"י מהלכות נטע רבעי הל' טו סמג עשין קלג טוש"ע י"ד סי' רלד סעיף כב:
לג ה מיי' פ"ה מהל' כלאים הל' כד טוש"ע שם סי' רצו סעיף יח:
לד ו מיי' פ"ו מהל' מעשר הלכה ד:

◆

פירוש הרא"ש

לאחר הפסח בלא יחל דברו. אם הלכה לאחר הפסח עוברת בבל יחל למפרע על מה שנהנית ממנו קודם הפסח: גמ' **איש כפר ימא.** היה בכפר שעל שפת הים: **כפר דימא.** כך שם העיר: **העלה בידו בצל.** הלכה זו כדאמרי' בגיטין (דף פו:) זו הלכה העלה חנניה איש כפר אונו: **גידולי היתר ועיקרו אסור.** פשיטא לי דגדולין מותרין אפי' לא רבו כי העיקר אינו יכול לבטל הגידולין כדדרשינן בחולין כתיב המלאה וכתיב הזרע הא כיצד זרוע מעיקרו בהשרשה זרוע ובא הוסיף אין לא הוסיף לא אלמא אע"ג שגדל האיסור מעט מעט לא אמרינן קמא קמא בטיל וה"נ נמי גידולי היתר בעיקר האיסור לא בטלי כי קא מבעיא לי אם רבו גידולי היתר על העיקר אם מבטלין אותו ברוב ואע"ג דעיקר לא מבטל גידולין היינו משום שגידולין חשיבי שתמיד גדלין והולכין או דילמא כי היכי דלא מבטל עיקר לגידולין הכי נמי לא מבטלין גידולין לעיקר ולא דמי לשאר איסורין שמבטלין ברוב משום דהנך לא מתערבי לגמרי יחד אלא נתוספו גידולין על העיקר: **בצל של תרומה.** אף על פי שהוא דבר שאין זרעו כלה אם נטעו ורבו גידוליו על עיקרו שהבצל יכול לעלות [באחד ומאה] של הגידולין מותר אלמא גידולין מבטלי לעיקר: **ילדה שסבבה בזקנה.** ייחור של ערלה שהרכיבה בענף זקנה: **ובה פירות.** של ערלה: **אף על פי שהוסיף מאתים של היתר אסור.** וגידולי היתר לא מבטלי לאיסור: **בצל ששתלו בכרם.** ונאסר כהשתלה: **ונעקר הכרם.** אע"פ שהוסיף מאתים של היתר אסורה: **ליטרא בצלים שתקנה.** שהפריש ממנה תרומה ומעשרות והאי דנקט ליטרא שהמשקל גורם לידע מה ניתוסף בהם: **וזרעה מתעשרת לפי כולה.** כי העיקר בטל בגידולין וחזר כולו להיות טבל: **דלמא לחומרא.** לאיתויי כמעשר מדרבנן ויעשר עליו מעציץ שאינו נקוב וכן התוספת הוי כטבל שנתערב בחולין וצריך לעשר עליו ממקום אחר מלקוח מן העובדי כוכבים למאן דאמר יש קנין לו מעציץ שאינו נקוב כדאיתא בהקומץ רבה [מנחות נה.] אבל לא מן הדמאי כי נתרמה ממנו תרומה גדולה ומיהו לא דמי לכך דהתם טבל שנתערב בחולין הוי רובא חולין ומדאורייתא בטלי אבל הכא דליכא רובא תוספת מחייב מדאורייתא ונראה דאפילו למאן דאמר אין בילה כדבר היבש הכא מודה דיש בילה כי היניקה ולחלוחית הקרקע מבלבל ומערב יחד ותורם ומעשר מן החיוב שבו על החיוב שבו ומן הפטור שבו על הפטור שבו:

מסורת הש"ס

א) [בכורות מג:], ב) סוטה מג: ע"ש מנחות סט:, ג) מנחות סט:, ד) שם ע"ב,

◆

הגהות הב"ח

(א) במשנה אחר הפסח בלא יחל דברו שאת נהנית כצ"ל: (ב) גמ' וכיון דרבו גידוליו על עיקרו: (ג) רש"י ד"ה שעיקרו וכו' ונתגדל בח' עד שרבו: (ד) ד"ה וקא מיבעי' וכו' וחייבין בביעור הס"ד ואח"כ מ"ה וכיון וכו' האיסור כולו או לא הס"ד: (ה) ד"ה ואע"פ ת"ה אסור הד"א: (ו) ד"ה מתעשרת וכו' את העיקר והכי נמי:

◆

מוסף רש"י

ילדה שסיבכה בזקינה. נטיעה של ערלה ובה פירות והרכיבה בזקנה שעברו לה ימי ערלתה, אפילו הוסיפו הפירות כשוי לאחר שסיבכה במאתים של היתר משהיה שם מן האיסור, אסור. ואע"ג דערלה בטלה במאתים, כדאמר בפסחים (מח.) שה אחד מן המאתים, ממותר שתי מאות שנשתיירו בבור, מכאן לערלה שבטלה במאתים, אפילו הכי הכא אסור, דחד גופא הוא ובתר עיקר אזלינן (מנחות סט.). ונעקר הכרם. אפילו הוסיף לאחר עיקור הכרם הגדל בהיתר במאתים חלקים יותר משהיו בו באיסור, אסור. משום כלאים (שם). שתיקנה. שעישרה, וזרעה. כלומר ששתלה, מתעשרת לפי כולה. שצריך לעשר אף ליטרא ראשונה (שם ע.).